







# Pojmy

- Nezamýšlené důsledky jednání
- Deviace, etiketizační teorie
- Sociální exkluze, sociální inkluze
- Stigma



# Nezamýšlené důsledky jednání

- Osvícenská představa o lidském chování: bude-li každý jednat racionálně, výsledkem bude rozumně uspořádaná společnost – za každé zlo ve společnosti může zlý úmysl
- Skutečnost: Výsledkem jednání je často to, co nikdo z aktérů nezamýšlel. Sleduje-li svůj cíl racionálně větší množství osob, může nastat situace, která dosažení cíle brání.

## Příklady:

Max Weber - Protestantská etika a duch kapitalismu

Ulrich Beck - Emancipace, rovnoprávnost, individualizace -  
>zvýšení rozvodovosti

demokratizace školství -> devalvace VŠ diplomu, přesunutí  
těžiště výběru jinam

pedagogický asistent pro neslyšící/nevidomé studenty ->  
zhoršení prospěchu?



# Otázky

- Lze nezamýšleným důsledkům jednání zabránit? (problém omezení svobody)
- Do jaké míry je člověk zodpovědný za důsledky svých činů?
  - Váš osobní příklad?

# Deviace

- Jednání, které je v rozporu s normou, kterou akceptuje většina lidí ve společnosti

! Deviantní chování je chování, které lidé takto označují - deviace není kvalitou skutku, kterého se lidé dopustí, ale spíše toho, že jiní aplikují na delikventa pravidla a sankce !

## Příklady?

- Deviace není vlastnost určitých forem chování, ale vlastnost, kterou těmto formám uděluje jejich obecnost
- Kritickou proměnnou při studiu deviace je tedy spíše sociální publikum než individuální aktér
  - Deviantní subkultura



# Příklady deviace

- Anders Breivik
- Sir Nicolas Winton
- Giordano Bruno
- výjimečný student
- přecházení na červenou (kulturní rozdíl)
- homosexualita

The holocaust was legal,  
slavery was legal,  
segregation was legal.

If you use the state  
as a metric for ethics  
you'll end up disappointed.

Lex Looper

Rosa Parks



"A lie doesn't  
become truth, wrong  
doesn't become  
right & evil doesn't  
become good, just  
because it's  
accepted by a  
majority."

# Rosa Parks





The holocaust was legal,  
slavery was legal,  
segregation was legal.

If you use the state  
as a metric for ethics  
you'll end up disappointed.

Lex Looper

**"A lie doesn't  
become truth, wrong  
doesn't become  
right & evil doesn't  
become good, just  
because it's  
accepted by a  
majority."**



# Teorie deviantního chování

- **Kontrolní teorie**
  - deviantní chování vzniká oslabením či absencí sociální kontroly.
  - zajímá ji spíše, proč jsou lidé konformní, než proč se chovají deviantně (existence sociální kontroly).
- **Teorie kulturního přenosu**
  - deviantnímu chování se učíme v interakci s jinými lidmi (podobně jako konformnímu).
  - deviantní chování proto vzniká v určitých subkulturách, kde je pokládáno za „normální“.
- **Teorie strukturálního tlaku**
  - společenská struktura vytváří situace, na které určitá část populace reaguje chováním odchylným od normy (tedy např. „chudoba plodí zločin“).
- **Etiketizační teorie (labelling)**
  - deviance jako výsledek označování za devianty.



# Etiketizační teorie – deviace jako funkce sociální kontroly

- Deviace jako proces interakce mezi deviantní a nedevidantní částí populace, nikoli jako objektivní charakteristika chování (krást neznamená vždy být označen za zloděje a naopak)
- Souvislost norem a mocenské struktury ve společnosti, třídní a skupinová podmíněnost posuzování konkrétního chování (zločiny bílých límečků a zločiny mocných)
- Primární deviace – etiketa – sekundární deviace
- Učení se deviaci paradoxně napomáhají vězení, polepšovny, léčebny atd.

## Zločin a trest

Tradiční společnost: náboženská  
provinění nebo provinění proti majetku  
panovníka; role levice i pravice, vězení ve  
vězení, veřejné tělesné tresty

Moderní společnost: oddělení vězení,  
nerozecni, chudobníci a bláznoci,  
nejtěžším zločinem vražda

Hejčastěj odosozeml (2011)

Krádež (40-14) ...  
Mokrovládním ústředím (127-41)  
Zaradění pasové výšky (11-14)





# Zločin a trest

Tradiční společnost: náboženská provinění nebo provinění proti majetku panovníka; role krevní msty, režim ve vězení, veřejné tělesné tresty

Moderní společnost: oddělení vězení, nemocnic, chudobinců a blázinců, nejtěžším zločinem vražda

## Nejčastěji odsouzení (2011)

Krádež (40 %)

Maření výkonu úředního rozhodnutí (27 %)

Zanedbání povinné výživy (11 %)



# Exkluze jako mechanismus sociální kontroly a politické zaklínadlo

- Exkluze = mechanismus nebo strategie, pomocí níž jedna skupina ochraňuje svá privilegia a výhody tím, že uzavře jiným skupinám přístup ke zdrojům, k pozicím, odměnám a možnostem, a to na základě mocensky sankcionovaného prohlášení těchto skupin za nežádoucí nebo nevhodné

## 5 příkladů? (se sousedem)

- V politickém smyslu: jedinec nebo kolektivita neparticipuje plně na ekonomickém, politickém a sociálním životě společnosti a/nebo jejich omezené příjmy a ostatní zdroje neumožňují dosáhnout životního standardu, považovaného v jejich společnosti za přijatelný
- systematický proces, soubor skrytých společenských mechanismů, často schovaný pod demokratickou rétorikou či formálním zajištěním rovnosti.
- **Sociální inkluze** je vnímána jako soubor praktik, aktivit a mechanismů, které napomáhají kulturní a ekonomické integraci a smysluplné participaci sociálních skupin a individuů do většinové společnosti.

Vaše zkušenosti s inkluzí?

## koncept

ze životního standardu  
(komunitě)  
ilnění určitých statusů či

kých, politických ale i

jedince participovat na  
urní hodnoty; ztížený  
ovednostem  
t ve společnosti)  
stigmatizací sociálních  
deviantních a cizích)

loučení může týkat  
považováno za  
ly jednat také o



## Exkluze jako multidimensionální koncept

- ekonomické vyloučení (vyloučení ze životního standardu a životních šancí obvyklých v dané komunitě)
- sociální vyloučení (vyloučení ze sdílení určitých statusů či institucí)
- politické vyloučení (upření občanských, politických ale i základních lidských práv)
- kulturní vyloučení (odepření práva jedince participovat na kultuře společnosti a sdílet její kulturní hodnoty; ztížený přístup ke vzdělání, znalostem a dovednostem uznávaným a potřebným pro život ve společnosti)
- symbolické vyloučení (spojené se stigmatizací sociálních skupin, vnímaných jako odlišných, deviantních a cizích)

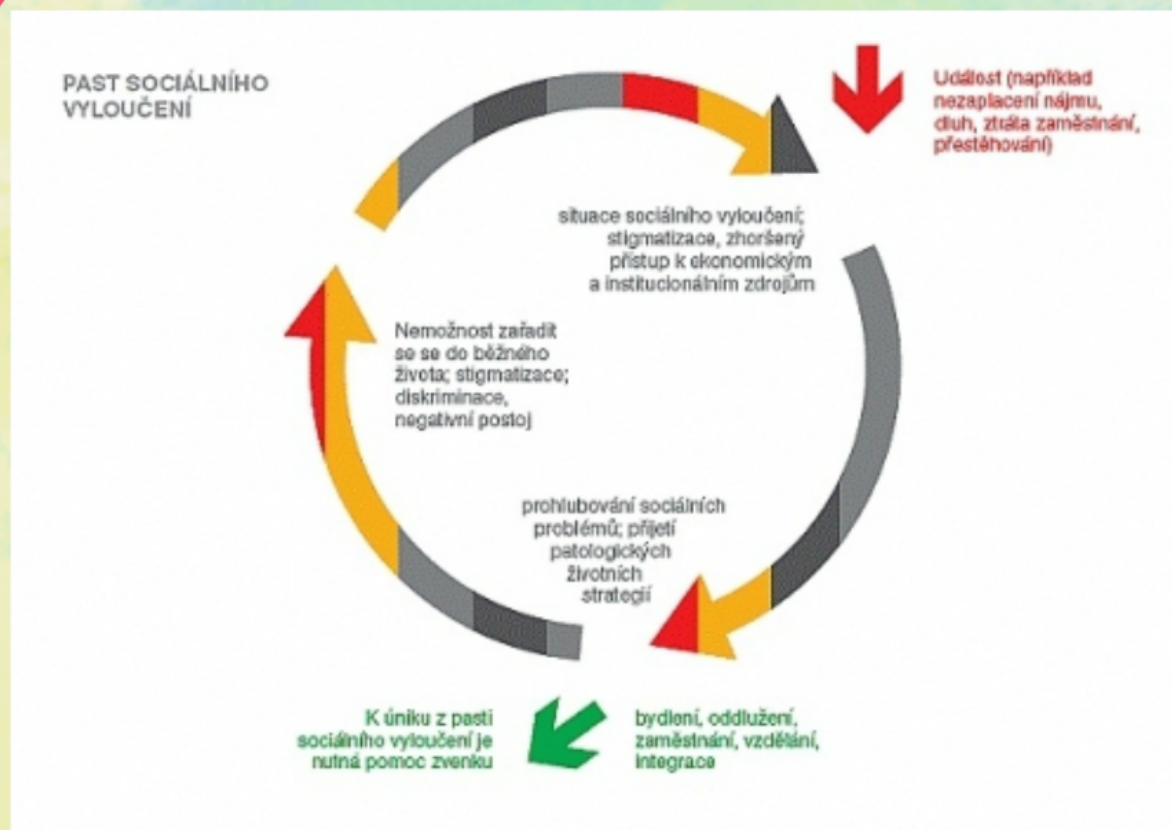
Obecně řešeno se sociální vyloučení může týkat čehokoli, co je ve společnosti považováno za cenné a žádané (může se tedy jednat také o vyloučení z bezpečí, z mobility, z přístupu k informacím a technologiím atd.).

### Průřezové příklady sociální exkluze

Exkluze – exkluze důsledek neschopnosti  
dobrého vzdělání a zapojit se do sféry  
vzdělanostní aspirace, nedostatečná  
vzdělání  
Exkluze jako strukturální problém, poukazuje  
na nerovnosti v sociální distribuci příjmů a  
i obyvatel jako význam národních i  
ch  
Prezi  
ce a sociální vyloučení  
ropje, i f r u i sociální inkluzi a účasti na



# Past sociálního vyloučení



Zdroj: web Agentury pro sociální začleňování, 2015

## Různé výklady sociální exkluze

- **individualistická definice** – exkluze důsledek neschopnosti jednotlivců dosáhnout dobrého vzdělání a zapojit se do sféry placené práce – nízké vzdělanostní aspirace, nedostatečná efektivita a atraktivita vzdělání
- **strukturní definice** – exkluze jako strukturní problém, poukazuje především na podobu vzdělání, sociální distribuci příjmů a prostorovou diferenciaci obyvatel, stejně jako význam národních i globálních ekonomických sil
  - komplexita situace sociálního vyloučení
  - problematické propojení mezi sociální inkluzí a účastí na placené práci
  - vzdělání jako klíčový faktor pro sociální exkluzi a inkluzi ?
  - strukturní nezaměstnanost, příjmová polarizace a stratifikovaný přístup na pracovní trh, stejně jako na trh se vzděláním



## Ochutnávka otrávené vodky ze sociálního dna (Pavel Šplíchal, HN)

V souvislosti s aférou se v médiích objevují místa, která bychom tam za jiných okolností neviděli

„Vrstva lidí, pro které je pití tvrdého alkoholu z malých večerek a na stáncích každodenní záležitostí, se potichu rozrůstá. Fakt, že se jedná o lidi, kteří mají hluboko do kapsy, není třeba zdůrazňovat. Alkohol je pro ně často jedinou možností, jak uniknout ze světa, ve kterém nemají žádnou perspektivu.“

„Chtít však v masovém měřítku po lidech žijících v místech s vysokou nezaměstnaností, bez vzdělání či aspoň použitelné kvalifikace, aby ze dne na den vzali rozum do hrsti, doučili se angličtinu, rekvalifikovali se a odstěhovali do Prahy, je naivita. Situace, ve které se tito lidé nacházejí, se nezrodila přes noc.“

*Zvýšení nepřímých daní, výherní automaty, exekuce*

„Občanství druhé kategorie vytváří i poptávku po zboží a službách druhé kategorie.“





# 3 typy stigmat

- a) tělesná znetvoření
- b) vady charakteru
- c) kmenová stigmata

Narušují rutinu společenského styku



# Stigmatizovaný

- V současné společnosti má zjevně tytéž představy o identitě jako my – přijal měřítka ze širší společnosti, je si dokonale vědom toho, v čem druží spatřují jeho vadu, vnímá hanbu, poskvrnu
- Reakce: přímá náprava, snaha vyniknout v oblastech, které mu jsou zdánlivě uzavřeny, snaha využít stigma k získání vedlejšího zisku, spatření štěstí v neštěstí
- Morální kariéra – osvojení si normálního hlediska, poznání, že je vzhledem k němu diskvalifikován, učení vypořádat s tím, jak ostatní nakládají s lidmi, k nimž patří, osvojování si schopnosti předstírat
- Důvodem toho, proč je náhlá stigmatizace tak bolestná, tedy nemusí být nutně zmatek jedince ohledně jeho identity, ale naopak to, že ví až příliš dobře, čím se stal.
- Diskreditovaný – snaha vytvořit dojem, že jeho prokazatelná odlišnost je irelevantní, Diskreditovatelný – snaha regulovat informace týkající se jeho vady, má hrát svou roli a zároveň znát své místo



## Sebenaplňující se proroctví

# Thomasův teorém

- formuloval roku 1928 americký sociolog W. I. Thomas
- "Jestliže je určitá situace lidmi definovaná jako reálná, stává se reálnou ve svých důsledcích."
- Lidé podle Thomase jednají na základě toho, jací se domnívají, že jsou. Jinými slovy řečeno, jejich subjektivní pocity se mohou promítnout do reálného života a stát se pro ně samotné skutečnými (pravdivými).

